

Samenvatting Nieuw geluid, Roeland Vrolijk

1. Muziekonderwijs algemeen

1.3. Kerndoelen, VVE en VO

1.3.2. kerndoelen en het vak muziek

Kerndoelen kunstzinnige oriëntatie

- Kerndoel 54 Kunstactiviteiten: doet een beroep op het deelnemen aan kunstactiviteiten. De kinderen nemen deel aan muziekactiviteiten en leren het hierdoor te gebruiken, uit te drukken en te communiceren. De kinderen leren: zingen, spelen op instrumenten, luisteren naar muziek, bewegen en lezen en noteren.
- Kerndoel 55 Reflecteren op kunst: staat in dienst van kerndoel 54 kunstactiviteiten. Door te reflecteren op het eigen werk en dat van anderen wordt getracht de kwaliteit van deelname aan kunstactiviteiten te verbeteren. Door reflectie wordt het begrip en inzicht vergroot en dit kan leiden tot de verbetering. De reflectie kan ondersteund worden door het gebruik van audiovisuele middelen.
- Kerndoel 56 Cultureel erfgoed: biedt het leergebied kunstzinnige oriëntatie een inhoudelijk kader. Doordat kinderen deelnemen aan kunstactiviteiten verwerven zij kennis van het culturele erfgoed en worden zij zich hier bewust van. De inhoud van muziek is gekoppeld aan diverse culturen en kinderen kunnen door het deelnemen aan kunstactiviteiten uiteindelijk beter functioneren in de maatschappij.

Samenhang met andere gebieden

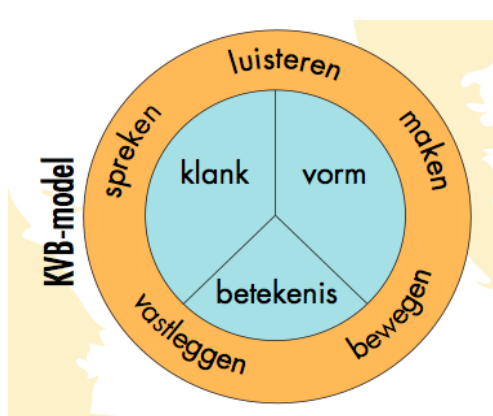
De kerndoelen moeten inhoudelijk zoveel mogelijk onderling worden afgestemd en aangeboden in samenhang in verbinding met het dagelijks leven. Dit betekent dat gekeken moet worden naar de afstemming tussen de kerndoelen kunstzinnige oriëntatie en de andere leergebieden.

2. Klank-vorm-betekenismodel

2.1. KVB-model

Muziek is in vorm gezette klank die betekenis heeft voor mensen (Smit & Van der Lei, 1983).

Het Klank-vorm-betekenismodel is ontwikkeld vanuit de opvatting dat muziek is waarin kinderen muzikale intelligentie ontwikkelen, ze de taal van muziek leren begrijpen en ervaren dat zij iets met muziek kunnen doen en muziek iets met hen kan doen. Het KVB-model heeft vijf domeinen die de leerstof koppelen aan muzikaal gedrag: zingen, luisteren, spelen, bewegen, lezen en noteren.

Klank

- Klankduur: maat, ritme, tempo, articulatie.
- Klankhoogte: melodie, harmonie.
- Klanksterkte: tekens en termen.
- Klankkleur: klankbronnen, samenspel.

Vorm

- Vormprincipes: herhaling, contrast, variatie.
- Vormeenheden: motief, thema, muzikale zin.
- Vormtechnieken: echo, imitatie, ostinaat, sequens.
- Compositievormen: canon, rondo, variatie, bluesschema.

Betekenis

- Programmamuziek: geluiden en bewegingen van de natuur, omgeving, enz., karakters van mensen en dieren, gebeurtenissen en verhalen, stemmingen, gevoelens en sfeer.
- Eigen betekenisgeving: associaties, eigen gevoelens.
- Functies van muziek: praktische functies, psychologische functies.

2.2. Klank

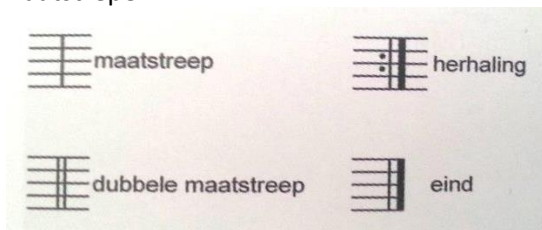
2.2.1. Klankduur

Muziek beweegt door de tijd, wat het een tijdskunst maakt. Muziek heeft een soort hartslag; puls. Deze puls zorgt voor het ontstaan van een maat. Klankduur: hoe lang of kort één of meer tonen duren.

Maat

Een maat is een manier om een muziekstuk ritmisch in te delen.

- Maatdelen en maataccenten: maat of metrum is de regelmatige wijze waarop in de muziek de geaccepteerde en ongeaccentueerde delen elkaar afwisselen. Door accenten in zware en lichte maatdelen ontstaat een maatsoort. Elke tel in een maat is een maatdeel.
- Tweedelige en driedelige maatsoort: een tweedelige maatsoort heeft een zwaar-licht-zwaar-licht-beweging (tweekwartsmaat; 2/4). Bij een driekwartsmaat (3/4) hoor je na een zwaar maatdeel twee lichte maatdelen (driedelige maatsoort). De cijfers die aan het begin van de notenbalk staan, zeggen iets over de indeling in tijd en geven informatie over hoeveel tellen er in een maat passen. Het bovenste cijfer geeft aan hoeveel tellen er in een maat passen en het onderste cijfer geeft de teleenheid aan. *Er passen ... tellen in de maat en de ....noot duurt één tel.*
- Maatstreep en opmaat: de maten worden van elkaar gescheiden door verticale strepen; maatstrepen.

Een opmaat is een onvolledige maat waarmee de muziek begint en eindigt.

Ritme

Ritme is de afwisseling tussen korte en lange klanken.

- Noteren van ritmes: toonduur geeft betekenis in een ritme. Ritme gaat over alles wat met tijd te maken heeft in muziek (toonduur, teleenheid, ritmes, maat enzovoort). Muziek kan niet bestaan zonder ritme.

De notennamen zijn relatief, omdat de lengte van de duur van de noot afhangt van de maatsoort. Zichtbaar is dat je noten op verschillende manieren kunt noteren. Het verschil in notatie (aan elkaar of met een vlaggetje) heeft geen invloed op de waarde van de noot. Het wordt soms gedaan om te helpen de ritmes beter te lezen.

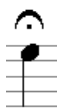
- Notatie punt achter de noot: de punt fungeert als verlening. De toonduur van de genoteerde noot wordt met de helft verlengd.

- Verbindingsboog: is een manier om de duur van een noot te verlengen eventueel vanuit een maat naar de volgende.

- Fermate: is een andere manier om een noot te verlengen. Wanneer er een fermate boven de noot staat, betekent dit dat deze met onbepaalde duur verlengd wordt. Vaak is dit zichtbaar aan het einde van een lied en vooral bij canons.

Tempo

Tempo geeft de snelheid van de muziek aan. Dit wordt vaak aangegeven links boven een muziekstuk, soms door een metronoomcijfers (een metronoom is een apparaatje dat precies het aantal tellen per minuut tikt. Italiaanse termen: largo = zeer langzaam, adagio = langzaam, andante = rustig, matig langzaam, allegro = levendig, vrolijk en opgewekt, presto = snel.

Articulatie

Nauwkeurig vormen van spraak- of zangklanken om zo de verstaanbaarheid te verbeteren.

- Staccato: een muziekterm die aangeeft dat de noten los van elkaar gespeeld moeten worden. Dit wordt genoteerd met een punt boven de noot.
- Legato betekent verbonden. De muzieknoten worden zo gespeeld of gezongen dat ze in elkaar overlopen of naadloos aaneengelast klinken. Dit wordt aangegeven door noten te groeperen met een boog (fraseringsboog).

2.2.2. Klankhoogte

Melodie

Een melodie is een soort muzikale gedachte, met een specifiek karakter met een duidelijk begin en eind. Het is een opeenvolging van noten die wordt weergegeven in een notenschrift.

- Noten leren lezen: leer je waarschijnlijk het beste a.d.h.v. een eenvoudig muziekinstrument waar de noten in gedrukt zijn.
- Vijf lijnen en g-sleutel: noten lees je van links naar rechts. De notenbalk bestaat uit vijf lijnen. Een noot kan op een lijn staan en tussen twee lijnen. De g-sleutel geeft aan dat de G op de tweede lijn van onderen staat.
- Noten A t/m G: zijn alle notennamen die opeenvolgend voorkomen op een notenbalk ze worden steeds herhaald.
- Toonduur en ritmiek: bij het aanleren van een lied is het spelen van de begintoon essentieel. Door bepaalde noten langer of korter te spelen ontstaat ritmiek.
- De f-sleutel: voor sommige instrumenten gebruikt men andere sleutels. De f-sleutel wordt het meest gebruikt naast de g-sleutel en is geschikt voor lage tonen.
- Hulplijn: worden gebruikt wanneer noten zo hoog of laag zijn dat ze niet meer op de notenbalk passen.
- Kruis en mol en herstellingsteken: een kruis is een verhogingsteken dat een noot met een halve toon verhoogt. De namen van deze noten eindigen op '-is'. Een mol is een verlagingsteken dat

een noot met een halve toon verlaagd. De toonverlagingen geven we meestal aan met een ‘-es’. Een herstellingsteken lijkt op een bliksef en maakt een ‘toevallige’ verlaging of verhoging ongedaan.

- Stokrichting: de stokrichting heeft geen invloed op de duur of hoogte van de noot. Het is vooral bedoeld om te voorkomen dat de stok te ver boven of onder de notenbalk uitsteekt.
- Notatie toonduur en toonhoogte.

Harmonie

Harmonie is een aangenaam klinkende vereniging van tonen. Dit wordt een akkoord genoemd; een samenklank van drie of meer tonen. Een akkoord is opgebouwd uit terts en een kwint. Blues is een muziekvorm die gespeeld kan worden met slechts drie akkoorden

Blues in C met drie akkoorden			
Akkoord	Grondtoon	Terts	Kwint
C	C	E	G
F	F	A	C
G	G	B	D

2.2.3. Klanksterkte

Klanksterkte: hoe sterk en zacht muziek klinkt.

Dynamiek

Dynamiek is de leer van de klanksterkte. De dynamiek helpt om sfeer en spanning te creëren in muziek. De klanksterkte van binnen een melodie veranderen. In de basisschool wordt het woord dynamiek zelden gebruikt. In plaats daarvan wordt gesproken over sterkte of klanksterkte.

Tekens en termen

Het noteren van klanksterkte kan in woorden of in specifieke tekens (plaatjes).

- Crescendo: sterker/harder wordend.
- Decrescendo: zachter wordend.

2.2.4. Klankkleur

Klankbronnen

Kinderen kunnen muziek maken met muziekinstrumenten, bodysounds (hun eigen lichaam), niet-muzikaal materiaal en hun stem. Iedere bron heeft unieke klankeigenschappen. Dit is een eigenschap waarmee een instrument of stem zich onderscheidt en wordt meestal timbre of klankkleur genoemd.

- Orff-instrumenten: speciale schoolinstrumenten: staafspelen (klokkenspel, xylofoons, metalofoon, klankkast), velingsinstrumenten (trommels, pauken, tamboerijnen), klein slagwerk (triangen, bellenkrans, claves, schellenraam en het bekken), uitbreiding instrumenten (bongo, conga, quiro, casaba, boomweckers).

2.3. Vorm

Vorm is de algehele structuur van een muziekstuk, die geanalyseerd en ontleed kan worden in verschillende onderdelen die een naam hebben (zoals couplet, refrein).

2.3.1. Vormprincipes: herhaling, contrast en variatie

- Herhaling: als hetzelfde zich weer voordoet.
- Contrast: tegenstelling.
- Variatie: afwisseling.

Klank is opgebouwd uit verschillende elementen: duur, hoogte, sterkte en kleur. Vorm en klank staan in dienst van de betekenis.

2.4. Betekenis

Muziek kent verschillende betekenissen.

Programmamuziek en absolute muziek

Programmamuziek is muziek die een boodschap heeft, een verhaal vertelt of iets uitbeeldt. De uitgangspunten voor deze muziek zijn aspecten die niet direct met de muziek zelf verbonden zijn (buitenmuzikale aspecten).

Bij absolute muziek zijn met name klank en vormaspecten de uitgangspunten bij het vormen van een compositie (tegenovergestelde van programmuziek).

- Geluiden en bewegingen van de natuur, omgeving, enzovoort.
- Karakters van mensen en dieren.
- Gebeurtenissen en verhalen.
- Stemmingen, gevoelens en sfeer.

Eigen betekenisgeving

De betekenis van muziek is voor ieder mens persoonlijk en verschillend. Een veelgebruikt didactisch middel voor het verwoorden van betekenisgeving van muziek is de luisterwijzer. De luisterwijzer kan gebruikt worden in de vorm van een polarisatiemodel (polariseren = het ontstaan of toespitsen van tegenstellingen). Door het beschrijven van extreme tegenstellingen worden kinderen gestimuleerd keuzes te maken in wat het bij hen oproept. De luisterwijzer is een hulpmiddel, geen doel, waardoor er verschillende antwoorden mogelijk zijn.

- Associaties, eigen gevoelens.

Functies van muziek

- Praktische functies:
  - Sociaal economische functie: geld dat verdient wordt aan muziek.
  - Activiteitsfunctie: muziek leidt tot actieve bezigheden.
- Psychologische functies:
  - Decoratieve functie: muziek als decoratie.
  - Esthetische functie: iets mooi vinden.
  - Geldingsfunctie: iemand wil zich muzikaal laten horen/gelden.
  - Ideologische functie: ideeën over de mens vormgeven/verwoord in muziek.
  - Illustratieve functie: muziek als illustratie.
  - Ontspanningsfunctie.
  - Statusfunctie: de muziek die geluisterd wordt zegt iets over iemands aanzien.
  - Technische functie.

3. Structuur van het vak muziek

Lesmateriaal domeinen	
Zingen	<ul style="list-style-type: none"> • Techniek van het zingen • Fasen lied aanleren • Lied repertoire kiezen • Lied leiden • Weggeeftechniek bij het zingen • Canon leiden • Meezingversies • Aanleerproces begeleiden
Spelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bodysounds • Liedbegeleiden • Improviseren • Werkvormen bij componeren • Speelstuk en meespeelpartituren • Klankverhalen
Luisteren	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren en andere domeinen combineren • Ontwerp een luisteropdracht • Luisterstijlen en variatie in didactiek
Bewegen	<ul style="list-style-type: none"> • Creëren van een leeromgeving voor bewegen • Bewegen en muzikale vorming • Speellied • Bewegen en klank, vorm en betekenis • Bewegingsparameters
Lezen en noteren	<ul style="list-style-type: none"> • Steunteksten • Bouwstenen • Grafische notatie en een grafische partituur • Van notatie van de klank naar de klankbron • Vormschema's

3.1. KVB en de vijf domeinen

Het KVBmodel is een dynamisch model. De buitenste ring (de vijf domeinen) draait om de kern (leergebieden) heen. Een activiteit kan gekoppeld worden aan een inhoudsaspect (klank, vorm of betekenis). Als leerkracht focus je de didactiek op een specifiek inhoudsaspect (en ondertussen komt de rest wel aan de orde omdat dat bij muziek hoort, maar de focus ligt op een specifiek aspect).

3.1.1. Zingen

Iedereen zingt op zijn eigen manier, op zijn eigen niveau, met zijn unieke stem en klankkleur.

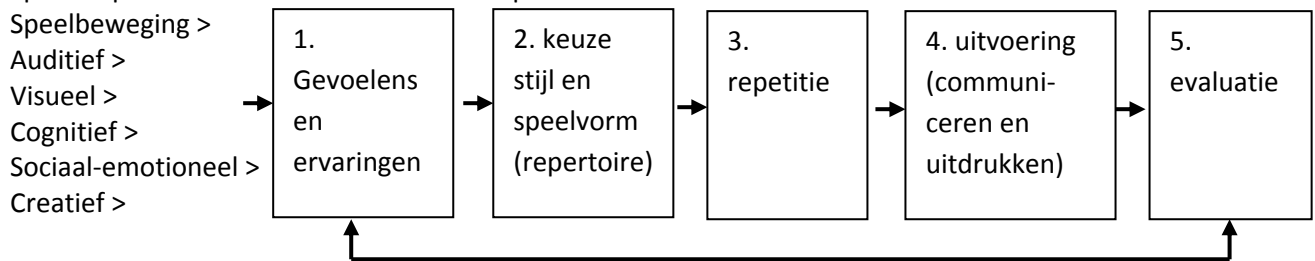
Jon-Roar Bjorkvold (1992): Iedereen heeft zingen nodig, ieder mens zingt, in ieder geval als kind, het gaat vanzelf, het maakt automatisch deel uit van de muzikale intelligentie die iedereen heeft.

Afhankelijk van waar je opgroeit wordt de ontwikkeling van het zangvermogen gestimuleerd.

3.1.2. Spelen op instrumenten

Spelen biedt net als zingen de mogelijkheid om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om ermee te communiceren.

Spelen op een instrument is een continue proces:

Bij spelen ben je fysiek aan het musiceren; je brengt klanken voort door bewegen; speelbeweging. Je gebruikt hierbij ook al je zintuigen en dan met name de visuele en auditieve. Daarnaast ben je continue cognitief actief (door het afspelen in je hoofd). Meestal musicer je samen met anderen en daardoor ben je sociaal-emotioneel actief. Bovendien communiceer je in muziek (boodschapper en ontvanger).

Een leider van een groep musici kan een dirigent zijn. Hij dirigeert met zijn handen de musici.

1. Beginnen: hand omhoog om te anticiperen (klaar voor de start); hand omlaag om het moment van starten aan te geven.
2. Afsluiten: gebalde vuisten van binnen naar buiten.
3. Expressie en dynamiek: expressieve gezichtsuitdrukkingen, oogcontact, grote gebaren.
4. Specificeren in groepen: groep aanwijzen, verkleinen of vergroten.
5. Continueren.
6. Voorbereiden: meetellen met je vingers.

3.1.3. Luisteren naar muziek

Luisteren naar muziek speelt een belangrijke rol in muziekonderwijs (gepaard met andere vormen van muzikaal gedrag en stimulatie creatief gedrag).

3.1.4. Bewegen op muziek

Muzikaliteit is het vermogen om in diverse (culturele) situaties muzikaal gedrag te vertonen.

Bewegingen maken deel uit van dit vermogen. Muziek kan niet zonder bewegen; muziek is bewegend geluid. Muziek en bewegen beïnvloeden elkaar gunstig, ze vullen elkaar aan en zijn daardoor complementair. Klank ontstaat ergens en beweegt zich van daaruit voortdurend doordat het een bepaalde expressieve lading meekrijgt.

3.1.5. Lezen en noteren van muziek

Muziek is ongrijpbaar, maar toch willen mensen het vastleggen. Vanaf dat de drukkunst ontstond, wilde men muziek opschrijven. Vanaf eind 19^e eeuw ontstonden de eerste vormen van het vastleggen van muziek. Naast vastleggen kunnen we muziek ook noemen met als doel het later weer te spelen; dan lees je muziek. Notatie ondersteunt het luisteren, componeren, spelen en zingen van muziek. Je kunt muziek grafisch noteren of in het klassieke notenschrift.

3.2. Zingen

3.2.1. Techniek van het zingen

Een optimale conditie van je lichaam is belangrijk bij zingen (gezond lichaam en goede techniek).

- *Je stem* is het instrument waarmee je spreekt en zingt. Je stembanden worden in trilling gebracht door je adem, de klank vindt via je mond een weg naar buiten. Het geluid wordt versterkt door allerlei holtes in je lichaam die als klankkast de trillingen versterkt.

- *Je lichaamshouding* heeft een gunstige invloed op het zingen doordat deze vooral je ademhaling stimuleert.
- *Adem* is een belangrijk aspect bij het zingen. Bij het zingen houd je meestal zowel je buik- als je borstademhaling onder controle. Het is van belang dit vaak te oefenen. Wanneer je 'kant-en-klare liederen' zingt is het raadzaam om vooraf te bepalen waar je ademt (vaak waar punten of komma's staan).
- *Articulatie* is het nauwkeurig vormen van spraak- of zangklanken. Dit doe je met behulp van je lippen, je tong, je kaak en je gehemelte. Goed articuleren leidt tot verstaanbaarheid, strakke ritmiek en mooie toonvorming.
- *Klinkers en medeklinkers* zorgen ervoor dat klanken tot stand komen.
- *Resonans* is een natuurkundig verschijnsel dat voorkomt bij trillingen. Een trillend object zal bij een ander voorwerp ook trillingen veroorzaken.
- *Registers* zijn reeksen noten van laag naar hoog. Borstregister: lage noten, kopregister: hoge noten, middenregister (vrouwen). De borststem/borstregister praat je mee en is goed ontwikkeld. De kopstem/kopregister is vaak nog niet goed ontwikkeld.
- *Stemsoorten*:
  - Hoge vrouwenstem: sopraan
  - Lage vrouwenstem: alt
  - Hoge mannenstem: tenor
  - Lage mannenstem: bas
- *Zuiver zingen* ontstaat doordat het luisteren is gekoppeld aan de motoriek van de stem. Vals zingen kan de volgende oorzaken hebben: concentratiegebrek, stem onvoldoende geoefend, verkeers stemgebruik.

3.2.2. Fasen aanleren lied

1. Introductiefase:
  - Inzingen
  - Gesprek
  - Klankspel
  - Drama
2. Aanleerfase:
  - Presentatie: luistervragen en -opdrachten
  - Weggeeffase: de kinderen zingen steeds meer
3. Afsluitfase
  - Zelfstandig zingen
  - Stimuleren
  - Verbeteren

3.2.3. Lied leiden

Oefen het lied voorafgaand aan de les zelf goed. Vaak luisteren helpt bij het juist zingen in het juiste tempo. De meest gebruikte en muzikale wijze van beginnen is met een handgebaar en niet door af te tellen.

Stappenplan van een lied leiden:

1. Speel de juiste begintoon op een instrument.
2. Luister naar deze melodie (doe het bewust).
3. Zing dit vervolgens exact na.
4. Maak een zogenaamde 'klaar-voor-de-start gebaar', waarmee iedereen attent wordt gemaakt dat we gaan beginnen.
5. Maak een omhoog-en-omlaag beweging met de hand om de kinderen uit te nodigen de begintoon gaan zingen.
6. Luister naar het resultaat en herhaal eventueel bovenstaande stappen.

7. Zorg voor een moment stilte.
8. Start het zingen bij de juiste begintoon met dezelfde omhoog-en-omlaag beweging.
9. Leidt het zingen door tijdens het zingen met een boogje je hand van links naar rechts te spelen.
10. Uiteindelijk sla je het lied af.

Spelvormen bij liedleiden (met het uitgangspunt dat kinderen alert worden en leren direct te reageren op het gebaar van de leerkracht):

- Van ritme klappen naar wisselzang: start met klappen en laat dit overgaan in voorzingen en nazingen.
- Innerlijk zingen.
- Dynamiek oefenen.
- Van sturen naar volgen: laat ook kinderen oefenen met leiden van de groep.

3.2.4. Canon leiden

Canon = een zangstuk waarbij de ene partij na de andere hetzelfde thema zingt en steeds herhaalt. De liedbundel van Eigenwijs gaat er vanuit dat je een canon aanleert zoals een 'gewoon' lied en dat je daarbij let op ademhaling, articulatie, resonans en zuiverheid. Omdat kinderen al behoorlijk zelfstandig moeten kunnen zingen, lukt canonzingen pas goed vanaf het tiende jaar. Belangrijk is concentratie en zuiverheid.

Vorbereidende oefeningen bij canonzingen:

- Melodisch ostinaat: één zin uit de canon wordt voortdurend herhaald door een kleine groep, de rest van de klas zingt het lied als geheel.
- Van eenstemmig, naar tweestemmig, naar driestemmig, enzovoort.
- Spreektekst: zing de canon als spreektekst.
- Ritmisch klappen.
- Einde oefenen: zing de eerste regel t/m de fermate en oefen de afsluiting.
- Beweging: bewegingscanon.

Procedure canon leiden:

Bereid het lied zelf goed voor en kijk waar de stemmen in moeten vallen. Jij geeft de inzet aan en zingt/playbackt tegelijkertijd mee.

Leer het lied eerst aan als 'gewoon lied'. Verdeel vervolgens de groep in verschillende groepen. De eerste keer zing je met de groep en geeft je de inzetten aan waarbij je de betreffende groep aankijkt. Uiteindelijk geef je de inzetten aan met een handgebaar en een suggestieve ademhaling. Tijdens het zingen kan je de puls aangeven en zing je mee met de dirigeerstem.

Afsluiten kan door: 1) iedere partij zingt één voor één de laatste regel, of 2) wanneer een fermateteken boven de regel staat kan de canon ook gezamenlijk geëindigd worden (het teken geeft aan waar).

3.2.5. Meezingversies en audio-opnames

Didactici die uitgaan van een docentgestuurde opvatting geven de volgende aanwijzingen:

- Leer een lied aan zonder cd.
- Laat de kinderen met luisteractiviteiten luisteren naar de cd.
- Leg met behulp van een schema de vorm van het lied uit en luister met de kinderen vervolgens naar het lied.

→ door een lied aan te leren met de cd kan je niet het tempo van je klas volgen.

3.3. Spelen

3.3.1. Organisatie van de muziekles bij spelen

Het werken met instrumenten vinden kinderen fantastisch. Een garantie voor succes zit vooral in een degelijk ontwerp, een goede voorbereiding en een strakke organisatie van de les.

- Ontwerp:
  - Spelen kinderen een kant-en-klaar muziekstuk of wordt er een beroep gedaan op hun eigen creativiteit?
  - Hoe worden de instrumenten uitgedeeld? Zorg dat de instrumenten van tevoren klaar liggen.
  - Bedenk welke domeinen je wilt combineren.
  - Zet zoveel mogelijk kinderen tegelijk aan de slag.
  - Neem in je ontwerp op dat kinderen ook het instrument mogen verkennen en even mogen spelen.
  - Maak een plattegrond van de instrumentbezetting en zet dezelfde instrumenten zoveel mogelijk bij elkaar.
- Voorbereiding: zorg dat je de namen en de speeltechnieken van de instrumenten kent.
- Organisatie en uitvoering:
  - Zorg voor een duidelijk stopteken.
  - Wees consequent en benoem vooral wanneer het goed gaat.
  - Uitdelen, neerleggen en laten liggen, leg uit waarom.
  - Laat zien met welke techniek het instrument bespeeld moet worden.
  - Benoem de naam van het instrument.
  - Maak afspraken over geluidsniveau.
  - Let op: het is een speelles, geen praatles.
  - Zorg voor een aantrekkelijke en inspirerende opening.

3.3.2. Klankverhalen

Een klankverhaal biedt kinderen de gelegenheid om binnen een gestructureerde activiteit met klanken te experimenteren. Een klankverhaal kan goed gekoppeld worden aan een thema en een betekenisvolle context waardoor kinderen sneller betrokken zijn.

3.3.6. Liedbegeleiden

Niet iedere begeleiding past bij ieder lied. Verschillende begeleidingsvormen:

- Bourdon: de bourdonton (één of twee tonen) in combinatie met de melodie. De bourdonton zijn meestal de grondtoon (eerste toon van de toonladder) en de kwint (vijfde toon uit de roonladder).
- Maatspel: spelen van de maat als begeleiding. Drie soorten maatspel: langzame (spelen op de eerste tel), gewone (spelen op de één en drie) en snelle (alle tellen).
- Illustratieve effecten: uitbeelden van de tekst.
- Ostinaat: herhalen muzikaal motief of muzikale zin.
- Vorm: door de kinderen een begeleiding te laten spelen, kun je ze de vorm van een lied laten ervaren.
- Akkoordbegeleiding.
- Melodie: spelen van de gezongenmelodie of de tegenstem.

Voordat een liedbegeleiding kan worden toegevoegd, moeten de kinderen in het algemeen een lied eerst goed kunnen zingen. Algemeen geldt voor het instuderen van een begeleiding dat alle kinderen een ritme meeklappen voordat je dit door individuele kinderen laat uitvoeren. Hierdoor krijg je beter inzicht in de capaciteiten van de kinderen.

3.4. Luisteren

Naar muziek luisteren is een auditieve, emotionele en motorische aangelegenheid.

3.4.1. Luisterstijlen

Iedereen heeft verschillende luisterstijlen en een bepaalde voorkeur. Luisterstijlen zijn plaats- en tijdsgebonden. Omgevingsfactoren en aanleg spelen hierbij een rol.

<i>Luisterstijlen volgens Hiepko Boer</i>	
Analytisch	<ul style="list-style-type: none"> • Let op terugkerende patronen in muziek. • Leest of noteert bladmuziek. • Luistert waar een tekst over gaat. • Let op tekstopbouw.
Motorisch	<ul style="list-style-type: none"> • Reageert fysiek op muziek. • Beweegt (on)bewust mee met de muziek. • Houdt goed de maat.
Creatief	<ul style="list-style-type: none"> • Stelt zich van alles voor bij muziek in de vorm van beeld, kleur, gebeurtenis, verhaal. • Droomt weg bij muziek. • Roept stemming op.
Sociaal	<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijk genieten is het uitgangspunt. • Relatie met anderen tijdens het luisteren is uitgangspunt. • Houdt van liveconcerten. • Is gevoelig voor achtergrondmuziek. • Oproepen van bepaalde sfeer met muziek.
Musicerend	<ul style="list-style-type: none"> • Let op allerlei muzikale aspecten die relatie hebben met musici. • Bespeelt vaak zelf een instrument. • Verplaatst zich in de musicus tijdens het luisteren.

3.4.2. Luisteren met andere domeinen combineren

<i>Didactisch repertoire bij luisteren: domeinen combineren</i>	
Domein koppeling met luisteren	Didactisch repertoire bij kinderen
Bewegen	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen voor de klas uitnodigen en hen laten tekenen of bewegen. • Bewegen of bewegingen beschrijven.
Noteren	<ul style="list-style-type: none"> • Muziekvragen stellen:<ul style="list-style-type: none"> - Gesloten vragen: vorm en klankeigenschappen. - Open vragen: expressie en betekenisvragen. - Meerkeuzevragen: mogelijkheid om de vraag gemakkelijker te maken. - Sorteervragen: leerling koppelt luistervoorbeelden in een reeks antwoorden of zet de antwoorden op goede volgorde. • Tekenen, proza of poëzie schrijven; inhoud en sfeer ervaren op een kunstzinnige manier. • Een kort betoef over één of meer muzikale aspecten laten schrijven over het muziekstuk (oudere kind). • Vormschema maken of aanvullen.
Lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Muziek koppelen aan een beeld of verhaalfragment: zonder woorden betekenis geven en gevoel aanspreken. • Media zoals tekst, video, audio en beeld kunnen het luisteren versterken. • Luisterfragment koppelen aan beschreven of afgebeelde situatie biedt de mogelijkheid om de functie van muziek te verhelderen. • Een grafische partituur als hulpmiddel. • Een luisterwijzer (polarisatiemodel).

3.5. Bewegen

3.5.1. Bewegen en muzikale vorming

Het bewegen op muziek als domein wordt met name gebruikt om kinderen muzikaal te vormen; het onderwijs is gericht op de muzikale ontwikkeling van het kind. Bewegen is een voorwaarde om klank te maken.

3.5.2. Creëren van een leeromgeving voor bewegen

Het is de taak van de leraar basisonderwijs om een leeromgeving in te richten waarin kinderen willen leren over beweging en muziek. Daarin spelen de volgende zaken een rol:

- Bewegen en pedagogische randvoorwaarden (vertrouwen, veiligheid en plezier): moeilijkheidsgraad/complexiteit, gekozen beginsituatie, heldere opdrachten, mogelijkheid tot het nemen van stapjes.
- Ruimte (schoon, veilig, groot genoeg, ventilatiemogelijkheden en geschikte ondergrond) en observatiemogelijkheden (observeren op beweging, beleving en sociaal gedrag).
- Materialen, kleding en andere hulpmiddelen: bepaald materiaal stimuleert bepaald gedrag.
- Muziekkeuze bij bewegen.

3.5.3. Bewegen en klank, vorm en betekenis

Naast de koppeling met andere domeinen, kan het domein bewegen ook gebruikt worden om de leerstof te ervaren. Bewegingen over Klank maken direct de eigenschappen van de klank zichtbaar. Bij Vorm gaat het meer over langere vormonderdelen van een muziekstuk. De bewegingen die gekoppeld zijn aan Betekenis hebben meestal het karakter van uitbeelden van de muziek (KVB-model). In het boek Nieuw geluid staan een aantal voorbeelden van bewegen met klank, vorm en betekenis beschreven op bladzijde 144, 145.

3.6. Lezen en noteren

3.6.1. Lezen

Lezen van noten is een ondersteunende activiteit die wordt gebruikt bij verschillende muzikale bezigheden: bespelen van een instrument, zingen van een lied, lezend luisteren.

Een ander woord voor een geschreven muziekstuk is een partituur. In een partituur staan verschillende muzikale klank- en vormeigenschappen (hoogte, duur, sterkte, kleur, vorm).

Twee manieren om muziekonderdelen te noteren zijn:

- Traditioneel: bekendste is het notenschrift. Dit geeft zo exact mogelijk weer hoe geschreven muziek klinkt.
- Grafisch: strepen, stippen en andere abstracte figuren.

3.6.2. Noteren

Je kunt diverse aspecten van muziek noteren. Het gaat hier vooral om de klankeigenschappen: hoogte (hoog-laag), duur (kort-lang) en sterkte (hard-zacht) voor bepaalde instrumenten. Naast de klankeigenschappen is het ook mogelijk de vorm van muziek te noteren. Tot slot kan ook de expressie beschreven worden met bepaalde woorden, waardoor duidelijk is hoe een stuk gespeeld kan worden.

3.6.3. Grafische notatie en een grafische partituur

Met behulp van een partituur leren kinderen eenvoudige grafische symbolen lezen en componeren en spelen ze eenvoudige muziek. Dit kan gekoppeld worden met andere domeinen. Op blz. 154 van Nieuw geluid staan een aantal voorbeelden van activiteiten waarin de koppeling duidelijk wordt.

3.6.4. Steunteksten

Taal en muziek vertonen veel overeenkomsten. Ze kunnen elkaar helpen bij het uitvoeren ervan. Taal heeft muzikale eigenschappen, namelijk: hoogte, duur, sterkte en kleur.

3.6.5. Bouwstenen

Het werken met ritmebouwstenen is een andere didactische werkvorm. Kinderen leren snel ritmes spelen en het is een opstap om kinderen met traditionele notatie bekend te maken. Binnen een thema of bepaald onderwerp wordt een aantal woorden gekozen met een duidelijk ritme. Plaatjes worden gekoppeld aan woorden en vormen ritmebouwstenen. Dit kan zowel visueel als auditief.

3.7. Repeteren als methodische muzikale vaardigheid

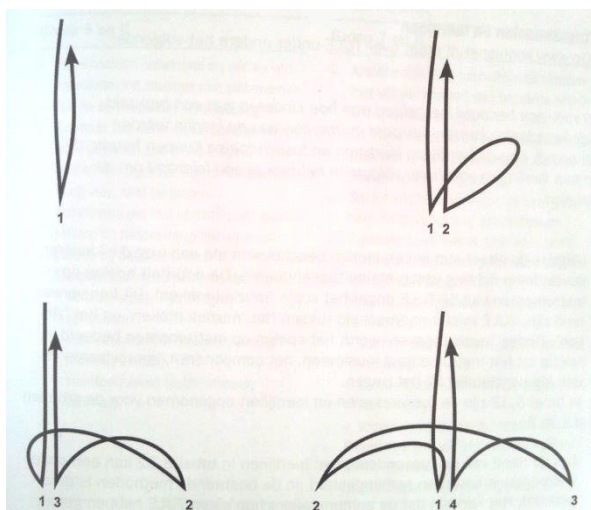
De functie van repeteren bij het zingen en het spelen is dat je bij herhaling de kwaliteit wilt verbeteren. Musiceren is een middel om een bepaald doel te bereiken en repeteren helpt om het musiceren te verbeteren.

Repetitievormen

- Weggeefmethode: veel herhalend luisteren, steeds minder luisteren, steeds meer zingen. Herhaling en variatie zijn belangrijk. Het lied/stuk steeds helemaal luisteren en dan steeds focussen op een ander aspect. Mensen krijgen een stuk beter onder de knie als zij het in het geheel luisteren. Op de lange termijn heeft het luisteren naar het geheel een positiever effect op de kwaliteit van het musiceren.
- Imitatie; nadoen. Voorzingen en nazingen. Papagaaimethode. Het lijkt een makkelijke en efficiënte methode, maar er wordt zo min mogelijk gebruik van gemaakt door muziekpedagogen, omdat je met deze methode niet in staat bent om een stuk als geheel zelfstandig te kunnen zingen of spelen. Een muziekstuk is een samenhangend en logisch geheel. Het voor- en nazingen wordt ook wel *viva voce* genoemd; mondelinge overlevering.
- Zangoefeningen: om je stem te ontwikkelen met behulp van de muzikale aspecten expressie, klank of vorm. Vaak vrij technisch. Typisch westers fenomeen.
- Luisteren: is een belangrijke vaardigheid bij musiceren. Hoe beter je luistert, hoe meer je de klinkende muziek verinnerlijkt, hoe groter de kans is dat je straks een optimaal zangresultaat bereikt.
- Bewegen en dansen: musiceren en bewegen zijn nauw met elkaar verbonden. Belangrijk is dat je kan bewegen en beleving om die beweging te kunnen verwezenlijken.
- Lezen, noteren en vastleggen.
- Spelen op muziekinstrumenten bij het zingen; stem, materiaal, bodysounds. Communicatie en expressie zijn doelen om te musiceren. Wanneer je op een muziekinstrument speelt als ondersteuning, is dit ondergeschikt aan de zang. Je kunt variëren met een harmonische, ritmische en melodische begeleiding.

Tacteren en maatslaan

Tijdens het repeteren en het uitvoeren van een muziekstuk ben jij meestal de muzikale leider van de groep; jij geeft aan hoe er gemusiceerd wordt. Door te tacteren (met een handgebaar de puls en het tempo van de muziek aangeven) kan een groep geleid worden.

Slagfiguren bij tacteren, tweedelige en driedelige maatsoorten, vierkwartsmaat.

3.8. Leerlijn muziek

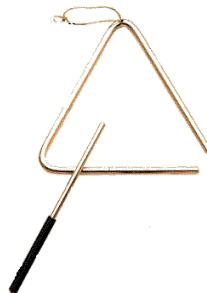

Tussendoelen en leerlijnen 'muziek maken' voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie (2006)	
Groep 1 en 2	Groep 3 en 4
<ul style="list-style-type: none"> • Korte klankbeelden spelen van betekenisvolle situaties. • De maat spelen bij liedjes. • Spelen van tegenstellingen: hard-zacht, hoog-laag, snel-langzaam. • Experimenteren met verschillende klankkleuren en bespeelmogelijkheden. • Korte speelstukjes maken met herhalingen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Klankbeelden ontwerpen en spelen van betekenisvolle situaties met stiltemomenten. • De maat en het ritme spelen bij liedjes. • Spelen van tegenstellingen: hard-zacht, hoog-laag, snel-langzaam. • Experimenteren met verschillende klankkleuren en bespeelmogelijkheden. • Speelstukjes met herhalingen en contrasten uitvoeren.
Groep 5 en 6	Groep 7 en 8
<ul style="list-style-type: none"> • Klankbeelden ontwerpen en spelen van betekenisvolle situaties met stiltemomenten en een bepaalde ontwikkeling. • De maat, het ritme en eenvoudige ritmische patronen spelen bij liedjes. • Spelen van tegenstellingen: hard-zacht, hoog-laag, snel-langzaam. • Experimenteren met verschillende klankkleuren en bespeelmogelijkheden die passen bij het instrument. • Speelstukjes ontwerpen en spelen met: vormprincipes (herhalingen, contrasten), vormeenheden (motieven, thema's, muzikale zinnen) en vormtechnieken (echo, imitatie, ostinaat). 	<ul style="list-style-type: none"> • Klankbeelden van betekenisvolle situaties met stiltemomenten, een bepaalde ontwikkeling en herhalingen. • De maat, het ritme en eenvoudige ritmische patronen spelen bij liedjes, ook als voorspel, naspel en begeleiding. • Spelen van tegenstellingen en over-gangen: hard-zacht, hoog-laag, snel-langzaam. • Experimenteren met verschillende klankkleuren en bespeelmogelijkheden die passen bij het instrument. • Speelstukjes ontwerpen en spelen waarin centraal staan: vormprincipes (herhalingen, contrasten), vormeenheden (motieven, thema's, muzikale zinnen) en vormtechnieken (echo, imitatie, ostinaat). • Eenvoudige grafisch of traditioneel genoteerde speelstukjes. • Begeleidingen maken bij rapteksten.

4. Muziek en de leerlingen

4.2. Leeftijdsgroepen en muzikale kenmerken

4.2.3. Spelen: uiterlijk speeltechniek en niveau van muziekinstrumenten

Schud- en slaginstrumenten van hout of metaal			
Naam	Tips & techniek	Website	afbeelding
Maracas	<ul style="list-style-type: none"> • Ook wel sambabal genoemd. • Een schudinstrument. 	Kalani	
Schellenraam	<ul style="list-style-type: none"> • Bespelen door met de hand op de zijkant van het instrument te tikken. • Variant van de tamboerijn. 	Kalani	

Claves	<ul style="list-style-type: none"> Bekend van Cubaanse muziek. Maak met je ene hand een klankkastje, leg de claves hierop en tik met de andere clave op het midden. 	Expert Village	
Woodblock	<ul style="list-style-type: none"> Vasthouden met één hand en bespeel houten klopper 	Nieuw geluid	
Buistrom	<ul style="list-style-type: none"> Bespeel met houten klopper. Specifieke notatie van links en rechts: noteer voor links stokje omlaag voor rechts stokje omhoog. 	http://www.muziek-onderwijs.nl	
Guiro/rasp	<ul style="list-style-type: none"> Bespeelt rasp of guiro met een stokje. Schraap en tik tegen instrument. 	Jorge Gonzalez	
Cabasa	<ul style="list-style-type: none"> Speelwijze divers: draaien in je handpalm, schudden, tikken, enzovoort 	Kalani	
Triangel	<ul style="list-style-type: none"> Speelwijze is divers en vraagt aandacht. Bij voorkeur vasthouden aan touwtje en spelen met ijzeren staaf. Eventueel vasthouden met een vinger. Voor jonge kinderen motorisch lastig, daarom zit er soms een metalen staafje aan het instrument zodat het niet kan draaien. 	Kalani	
Bekken	<ul style="list-style-type: none"> Bekken kun je op verschillende manieren bespelen. Gebruik bij voorkeur een klopper met vilt. 	Radly Fricker	
Bellen of bellenkrans	<ul style="list-style-type: none"> Vasthouden en spelen met hand. Ook tikken met hand tegen bellen is mogelijk, geeft meer controle over het ritme. 	Bekend van kerstrepertoire. Wordt gebruikt om de puls van muziek te verklanken.	

Cowbell	<ul style="list-style-type: none"> Vasthouden met hand. Bespelen met stok of klopper. 	Kalani	
Agogo	<ul style="list-style-type: none"> Bespeel met houten stokje. Links-rechtsnotatie idem als buistrom. 	Kalani	

Slaginstrumenten met een vel

Naam	Tips & techniek	Website	afbeelding
Handtrom of soundshape	<ul style="list-style-type: none"> Bespelen met hand. Ook klopper met vel bruikbaar. Pas op: vel is kwetsbaar! Sla niet te hard. Soundshape is afgebeeld. 	Nieuw geluid	
Bongo	<ul style="list-style-type: none"> Klem tussen beide benen. De bongo is een velinstrument dat je tussen je benen klemt en met beide handen bespeelt. Als je dit instrument wilt noteren, dan heb je aan één lijn genoeg. 	Nieuw geluid	
Djembé	<ul style="list-style-type: none"> De djembé plaats je tussen je benen op de grond met het vel van je af. Als je het geluid van het instrument wilt noteren, dan heb je aan één lijn genoeg. 	Lamin Jassey	
Tamboerijn	<ul style="list-style-type: none"> De tamboerijn is een schudinstrument en kan op talloze manieren gespeeld worden. Als je het geluid van dit instrument wilt noteren, dan heb je aan één lijn genoeg. 	Er bestaan tamboerijnen met en zonder vel. Zonder=beatrijng. Kalani.	

Melodische slaginstrumenten

Naam	Tips & techniek	Website	afbeelding
Xylofoon	<ul style="list-style-type: none"> Speelswijze klopper met vilt. Xylos = grieks voor hout. 	Familie van de marimba.	
Metallofoon	<ul style="list-style-type: none"> Tegenhanger van de 'houten' xylofoon is de metalen variant; ook wel klokkenspel genoemd. Speelswijze klopper met vilt. 	Familie van de vibrafoon.	
Klokkenspel	<ul style="list-style-type: none"> Speelswijze kleine houten of rubberen kloppers. 	Handig didactisch middel omdat notennamen op de staven staan.	

<i>Blaasinstrumenten</i>			
Naam	Tips & techniek	Website	afbeelding
Blokfluit	<ul style="list-style-type: none"> • Alle benodigde gaten goed dichthouden en niet te hard blazen. • Dit instrument kun je in vrij korte tijd eigen maken en is in de groep bruikbaar om de begintoon mee aan te geven. 	Internet	

<i>Snaar- en toetsinstrumenten</i>			
Naam	Tips & techniek	Website	afbeelding
Gitaar	<ul style="list-style-type: none"> • Melodie-instrument en begeleidingsinstrument. • Goed leren bespelen vereist veel les en studietijd. • De notatie van de begeleiding vind je in de liedbundels boven de notenbalk (akkoordsymbolen). 	Internet youtube	
Piano	<ul style="list-style-type: none"> • Melodie en begeleidingsinstrument in één. • Noteerwijze: bovenste balk is meestal voor de rechterhand en onderste voor de linkerhand. • Goed leren spelen vereist veel les en studietijd. 	Youtube	

Vier niveaus bij keuze van een instrument

- Niveau 1 (= startniveau): slaginstrument zonder toonhoogte of enkele toonhoogte. Doel = instrument goed vasthouden, passend bij de motorische ontwikkeling. *klankstaaf.
- Niveau 2: instrument met toonhoogte. Doel = kinderen kunnen eenvoudige melodieën spelen en hanteren meestal een klopper of stokje. *klokkenspel.
- Niveau 3 (= voor de gevorderde leerling die elders les volgt): instrument voor verschillende ledematen. Kinderen kunnen twee handen of voeten gebruiken. *piano, blokfluit, klarinet, saxofoon, trompet en het drumstel. Kinderen kunnen hun kunsten vertonen en bijdragen leveren aan de les.
- Niveau 4: begeleidingsinstrument: vraagt veel ervaring van leerkracht en leerlingen. De begeleiding wordt gelijktijdig gespeeld en naar geluisterd. Er is een begeleidende groep en een leidende groep (bv. de kinderen die zingen). *leerorkest.

6. Visie op muziekonderwijs

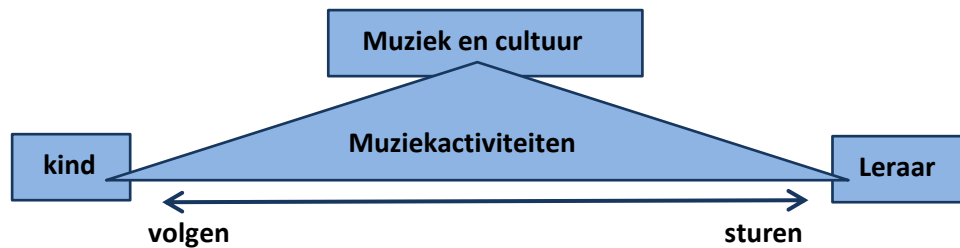
6.2. Visies op muziekonderwijs

Didactiek is 'de kunst van het onderwijzen'. De leraar oefent invloed uit op de wijze waarop het leerproces verloopt. Welke plaats muziek in het onderwijs heeft is afhankelijk van verschillende factoren zoals omgeving, school, het kind en de capaciteiten.

6.2.1. Sturen en volgen van het leerproces

Er bestaan veel basisscholen met een eigen visie en werkwijze, maar met hetzelfde doel: een kind voorbereiden op een leven in de maatschappij. Alle scholen werken vanuit dezelfde kerndoelen. De verschillen worden zichtbaar in de organisatie en het leerkrachthandelen. Hierin wordt een balans

gezocht tussen sturen en volgen. Deze balans is afhankelijk van de plaats van het onderwijs, de eigen mogelijkheden van jezelf en van het kind.

- Sturen: leerkracht bepaald, meestal in samenhang met de gekozen methode, de inhoud van het onderwijs. Accent op overdragen kennis en vaardigheden. Een resultaatgerichte vorm van handelen, waarbij regelmatig getoetst wordt. Meer gesloten onderwijs, leerstofgericht onderwijs en methodegericht onderwijs.
- Volgen: het kind volgen in het leerproces. Eigen inbreng van het kind. Ruimte voor het maken van keuzes en het nemen van initiatieven. Open onderwijs en ervaringsgericht onderwijs.

6.2.2. Muziekmethoden in het basisonderwijs

Het hanteren van een methode is een manier om bepaalde leerlijnen te garanderen in het onderwijs. Doordat scholen vrij zijn in het kiezen van een methode, zijn er inmiddels veel verschillende methoden ontwikkeld.

Vier muziekmethoden voor het basisonderwijs

- Moet je doen: benadrukt het doen met groepsopdrachten, materiaal te laten onderzoeken, te kijken naar de relatie tussen muziek en beeld en te werken op de computer. Elke les heeft een gestructureerde opzet: inleiding, kern, afsluiting. De gebruiker krijgt suggesties voor verdieping.
- Muziek en meer: met als hoofddoel de leraar een eenvoudig hanteerbaar middel te bieden voor het geven van goed muziekonderwijs, waarin kinderen zich passend bij hun ontwikkeling kunnen ontwikkelen. Alle muzikale domeinen komen aan bod.
- Vier muziek met!: hierin staat het lied centraal, met thema's die aansluiten bij de belangstelling en de leeftijd van de kinderen. Een lied wordt aangeleerd, waarna kinderen er actief en creatief mee aan de slag gaan. Er is aandacht voor verschillende muzieksoorten.
- Muziek speciaal: reeks van vier afzonderlijke producten, met name voor het speciaal en soms voor het basisonderwijs. Dit is geen methode, maar bestaat uit verschillende delen die elk toegespitst zijn op een eigen doelgroep. Meestal staat het lied centraal. Competentiegevoel, plezier en beleving zijn erg belangrijk en iedereen kan volwaardig meedoen op zijn eigen niveau. Er worden haalbare eisen gesteld zodat er plaats is voor succeservaringen en er is veel individuele aandacht.

Voor het beoordelen/kiezen van een methode is belangrijk na te gaan voor welke groepen de methode bestemd is, of er een doorlopende leerlijn is verwerkt is, hoeveel lessen per schooljaar geboden worden, welke aspecten van muziekonderwijs aan orde komen, welke soorten muziek de leerlingen kennis van nemen, welke uitgangspunten de methode kent, wat de basiskennis van de leerkracht dient te zijn, of er vakoverstijgend gewerkt wordt en welke benodigdheden er nodig zijn.

6.2.3. leerstofgeoriënteerde benadering

In leerstofgeoriënteerd muziekonderwijs bepaalt de leerstof wat de kinderen moeten leren en kunnen. Volgens van der Lei (2010) moeten kinderen iets weten van: klank, vorm en betekenis (KVB-model). Kinderen ontwikkelen bij deze benadering hun muzikale intelligentie, waar ze de taal van muziek leren te begrijpen en zij ervaren dat ze iets met muziek kunnen doen en dat muziek iets met hen doet. Aan het KVBmodel zijn vijf domeinen gekoppeld: zingen, luisteren, maken, vastleggen en

bewegen. Het boek *Muziek meester!* En de methode *Moet je doen* zijn specifiek gericht op deze benadering en het KVBmodel komt hierin dan ook duidelijk naar voren. Bij deze benadering stuurt de leraar voor het grootste gedeelte de invulling en het stappenplan van het muzikale leerproces van het kind. De leerstof staat centraal.

6.2.4. Ontwikkelingsgericht muziekonderwijs

Ontwikkelingsgericht onderwijs geeft vorm aan de begeleiding door middel van de volgende vijf impulsen:

1. Samen oriënteren op de activiteit.
2. Verbeteren en verdiepen van de activiteit (leren van elkaar).
3. Verbreden naar andere activiteiten (nieuwsgierig maken naar andere activiteiten).
4. Toevoegen van nieuwe handelingsmogelijkheden (vanuit de zone van de naaste ontwikkeling, imitatie, voordoen, juiste vragen stellen, ruimte bieden).
5. Reflecteren op de activiteit.

→ bij het kiezen van de juiste impuls kan je rekening houden met de leeftijd en het stadium van ontwikkeling van de kinderen.

*Handig boek: *Gevangen in een schelp*.

6.2.5. Ervaringsgericht muziekonderwijs

EGO gaat er vanuit dat de leerkracht het kind volgt in zijn muzikale leerproces. Initiatieven kan kinderen worden beloond, gestimuleerd en verhogen de betrokkenheid bij het leerproces. De leeromgeving dient muzikaal gedrag te ontlokken. De leraar begrijpt en begeleid het kind.

6.3. Muzikaal praktijkgericht onderzoek

6.3.5. Visieontwikkeling

Visie op muziekonderwijs: een reeks aan opvattingen over hoe je tegen muziekonderwijs aankijkt gebaseerd op praktijkervaringen, verhalen van anderen en theorieën. Dit kan gaan over de school, de rol van de leraar, het kind en de inrichting van de muzikale omgeving.

- *Muzikale ervaringen en praktijkervaringen;*
  - Persoonlijke muzikale ervaringen.
  - Leren van de muziekmomenten die we met kinderen delen.
  - Succeslessen die we zelf hebben gegeven (of gekregen).
  - Ook de lessen die minder goed gingen beïnvloeden de visie op onderwijs.
- *Verhalen van anderen over muziek en onderwijs;*
  - Musici en componisten die ons denken over muziekonderwijs hebben beïnvloed.
  - Docenten of andere onderwijzers waar je les van hebt gehad.
  - Inspirerende collega's of medestudenten met bijzondere opvattingen of ervaringen.
  - Van oorsprong zijn onderwijsvisies van de reformpedagogen op gezag gebaseerd.
- *Theorieën:* De verschillende theorieën hebben invloed op de visie. Evidence based theorieën: de basis van een goede theorie rust op bewijs uit wetenschappelijk onderzoek.
- *School;*
- *Rol van de leraar;*
- *Rol van het kind;*
- *Inrichting van de muzikale leeromgeving.*